

Tot aquest garbuix és l'època qui ho dona; és aquell esperit ple d'idealitat i d'energia sense nord que la Revolució va destapar, i que s'esbravà i no pogué menar-se a bon port només que en ínfima part perquè mancaren homes i organitzacions anteriors que les recollissin i conduïssin pel camí de l'eficàcia.

Solament alguns autodidactes de talent pogueren surar i destriar-se de la multitud d'aficionats baladrers i foren els únics valors que en salvar-se marcaren i guiaren les generacions posteriors. Un d'ells, En Ferran.

Ferran ha estat un treballador fervorós, d'una tècnica acurada, d'una visió dels problemes i d'una intuïció de les solucions formidable. Malgrat, la joventut científica actual el té arreconat, i per bé que la del temps que nosaltres estudiàvem el respectava molt més, no sentia tampoc cap devoció ni cap anhel d'acostar-se prop d'ell. El secret ens el donà un biògraf seu, Marcos Jesús Bertran, en la seva obra "Ferran". Traduïm el fragment revelador:

"Sol.

"Ferran treballa sol; la seva obra, amb totes les seves audàcies, és l'obra d'un home, fins a cert punt, isolat.

"S'aixeca amb l'alba..."

Aquest tros és tota la tragèdia de Ferran. Explica l'oblit i el refús de la joventut actual, explica la manca d'amor de la del nostre temps, explica les seves fallides, la seva obra inacabada quan només, potser, hi mancava la darrera empena.

Un treballador infatigable que s'aixeca de bon matí i treballa fins tard, amb un gran talent, co-neixedor de la bona tècnica, però que treballa sol, sense col·laboració de cap mena, que no la cerca, que no la vol, que la foragita de la seva vora, avui, en Ciència, serà per un voler especial dels déus que no caigui en l'eixorquia. Els temps porten el col·lectivisme en el moll dels ossos; el recent llibre de Lucien Romier, "L'homme nouveau", ho palesa en la vida econòmica de tot el món civilitzat i en tota la nostra actuació urbana.

La Ciència no ha escapat pas a aquesta llei. No són les escoles les qui assenyalen aquest col·lectivisme. Avui l'escola gairebé no existeix; tot en el treball científic mundial té una unitat; per un excés de lleialtat al lèxic anterior anomenem escoles el que no és més que petites diferenciacions entre les tècniques dels diversos laboratoris, i la tècnica

variarà la conseqüència però no el principi. Avui és difícil que la lluita de principis existeixi o sigui duradora; quan s'escau, no és més que un retard cronològic en la renovació de la tècnica d'investigació; aviat l'aprenentatge del nou procediment canvia l'educació i disciplina del laboratori retardat.

Ferran potser venia mal preparat dels temps de la seva juvenesa. El romanticisme va morir corcat pel culte al geni—a nosaltres encara ens fa mal, ens farà fins que no volguem ésser genis: aleshores potser en sortirà algun.—Aquell home de mitjans del segle passat que a cada moment revelava el món treient-se'l del propi cor i del propi pensament, ja va donar aleshores tota l'eficàcia—mai no la lloarem prou;—en els nostres temps, aquesta egolatria i egocentrisme ens fa nosa per ara, potser retornarà quan li hàgim ben renovat la seva visió de l'Univers. Ferran era el letamendisme aplicat al Laboratori. Només el seu pensament podia descobrir el que es posava sota el seu esguard i la seva atenció; els altres destorbaven; eren gent que no hi tenien res a fer allí; ell volia començar i acabar les coses sense col·laboració, sense manefleg aliè.

Per això, Ferran, formidable treballador, formidable tècnic, amb un talent clar, amb una imaginació viva, es passa la vida demanant drets de prioritat; a en Gamalei i Haffkine per la seva vacuna anticolèrica; a en Wrigth, Chantemesse i Widal per la del tifus; a en Fraenkel i Roux per la diftèria. I és que entorn d'En Ferran no es formà una escola ni gairebé un laboratori entès a la moderna, car els seus ajudants tenien de limitar-se a una col·laboració llunyana, secundària, domèstica sense intervenir en els grans pensaments ni en les profundes recerques. Manquen en els seus treballs aquell afluïtament final, aquell moment precís, últim toc, potser, i potser el menys important, però que els fan eficaços, bons per als homes. armes admirables per a la lluita contra la malaltia. Dins del laboratori les coses tenen una vida que en fer irrupció en el món poden ésser perjudicials a tots; manca un cop de gràcia que les faci benefactores i aquest cop només el pot donar un veritable geni i en un moment d'inspiració—factors ambdós menys freqüents del que es creu—o una cooperació de molts cervells que tots hi aportin la seva clarividència. La col·laboració en el treball científic no és solament la visió del problema i de les deduccions